

LOPPURAPORTTI

1. Toteuttajan nimi

Leader Pohjoisin Lappi ry

2. Hankkeen nimi, hanketunnus ja toteutusaika

Nimi: Meidän Maisema -kehittäminen

hanketunnus: 38983

toteutusaika: 11.1.2017-31.12.2018

3. Yhteenvedo hankkeesta

Leader Pohjoisin Lappi toteutti teemahankkeen, jolla pyrittiin vastaamaan Peloton Pohjoisin -strategian painopisteeseen elämisen edellytykset; infra ja asuminen. Teemahanke toteutettiin koko Leader Pohjoisimman Lapin toiminta-alueella Sallasta Utsjoelle. Teemahankkeen tavoitteena oli kiinnittää huomio kylämaisemaan, sen yhteisölliseen hoitoon, hyödyntämiseen, työllistävyyteen sekä lasten ja nuorten kotiseudulla viihtymiseen. Teemahankkeella pyrittiin edistämään seuraavanlaisia toimenpiteitä: kyläalueiden maisemallisten solmukohtien ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden yhteisöllistä tai uudella toimintatavalla toteutettua hoitoa, pitkäjänteisiä maiseman- ja vesienhoidon toimenpidesuunnitelmia, joiden tavoitteena on asumisviihtyvyyden lisääminen sekä kylän asukkaille tärkeiden vesistöjen kunnostuksen suunnittelua ja toteutusta. Toimenpiteiden edellytyksenä oli lisäksi, että ne lisäävät yhteisöllisyyttä, innostusta ja osaamista. Erityisesti etsittiin uudenlaisia, monistettavia tapoja ympäristönhoitoon sisältäen maiseman- ja vesienhoidonsuunnittelun.

Teemahankkeen koordinoinnista vastasi yhdistyksen hankeneuvoja. Samanaikaisesti toteutettiin teemahanke Meidän Maisema- investointi. Teemahankkeita haettiin samalla hankesuunnitelmalla.

4. Raportti

4.1. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena oli toteuttaa Manner-Suomen Maaseudun kehittämisohjelma 2014 – 2020 Leader -toiminnan mukaista paikallista kehittämisstrategiaa Peloton Pohjoisin 2014-2020. Hanke toteutti strategian painopistettä elämisen edellytykset -palvelut, infra ja asuminen. Strategian toteuttamisen keinoista hanke toteutti yhteisöllisyys ja innostus sekä osin uutta etsimässä- kokeiluja ja rohkeutta.

Laajemmat tavoitteet:

- kyläalueiden viihtyvyyden ja vetovoimaisuuden lisääminen asuin- ja matkailuympäristönä
- maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kylämaisemien ennallistaminen
- maiseman merkittävyyden ymmärryksen lisääminen
- luonnon monimuotoisuuden edistäminen
- uudentyypisten maisemanhoitotapojen kokeilu ja ratkaisujen löytäminen

- vesien kunnostukseen liittyvien toimenpiteiden edistäminen
- kyläalueen vesistöjen tilan parantaminen viihtyvyyden ja elinvoiman näkökulmasta
- innovatiivisten ratkaisujen löytäminen kylämaiseman ja vesienhoidon toimenpiteisiin
- uusien työmahdollisuuksien kokeileminen maiseman- ja ympäristönhoitotöistä
- lasten- ja nuorten osallistaminen ympäristönhoitoon
- maanomistajien, kyläläisten, maaseutuyrittäjien ja matkailuyrittäjien sekä uusien asukkaiden ja paikallisten yhteistyön edistäminen ja yhteistyön merkityksen esille nostaminen
- tarjota apua kyläympäristöön liittyvien hankkeiden eteenpäin viemisessä
- ympäristönhoitoon ja rakennusperinnön kunnostukseen liittyvistä tukimahdollisuuksista tiedottaminen ja opastus

Konkreettiset tavoitteet

- rahoittaa ympäristönhoitoon liittyviä kehittämistoimia noin 6 kappaletta. Määrä riippuu yksittäisten toimenpiteiden kustannusarviosta ja vastikkeettoman työn määrästä
- neuvoa ja ohjata toimenpiteiden hakijatahoja tuen haussa
- saada muun rahoituksen piiriin 5 ympäristönhoito kohdetta tai hanketta
- työmahdollisuuksien lisääminen ympäristöhoidon piirissä ja mahdollisten työelämän kokeilut, harjoittelu- ja työpaikat omassa kylässä, tavoite 2 toimenpidettä
- uusien ympäristönhoitomallien luominen ja kokeilu, 2 kokeilua

4.2. Toteutus

- toimenpiteet

Hanke hyväksyttiin Leaderin hallituksessa 15.12.2016 (195§ Meidän Maisema - teemahanke, toteutusaika 1.1.2017-31.12.2018)

Hanke toteutusaika oli 11.1.2017- 31.12.2018

Hankkeen tiedottaminen ja aktivointi toteutettiin kevään 2017 aikana. Aktivointitilaisuuksia järjestettiin yhteensä yhdeksän kappaletta, joihin osallistui yhteensä 159 henkilöä. Alla tilaisuudet:

- 16.2 Vuojärvi, 11 hlö
- 28.2. Karigasniemi, 18hlö
- 29.2 Utsjoki, 17hlö
- 2.3 Kemijärven kyläilta, 20hlö
- 26.3 Orajärvi, 15hlö
- 28.3 Kursu, 13hlö
- 30.3 Salla, 12hlö
- 18.4. Inarin kyläilta, 13hlö
- 25.4 Kemijärven kyläilta kuntoon-tilaisuus, 40hlö

Aktivointitilaisuudet järjestettiin mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Tavoite oli tuoda tietoa maiseman merkityksestä asukkaiden viihtyvyyteen, tietoa eri rahoitusmahdollisuuksista ja käytettävissä olevaa tutkimustietoa ELY-keskuksesta kylätasolle. Tiivistä yhteistyötä tehtiin muun muassa ELY-keskuksen maisema- ja vesiasioista vastaavien kanssa.

Aktivointitilaisuuksien lisäksi teemahankkeen hausta tiedotettiin teettämällä mainostoimistolla sähköinen ja paperinen mainos, laatimalla julkaisuvapaa tiedote ja tiedottamalla suoralla sähköpostikontaktoinnilla ja Facebook -sivujen kautta. Mainokset liitteen 1. ja 2.)

Toimenpiteiden hakuaika oli 12.5.2017 saakka. Hakemuksia kehittämistoimenpiteiksi tuli yhteensä kahdeksan, joiden yhteenlaskettu kustannusarvio oli 80 100,10€. Toimenpiteitä hakivat seuraavat tahot:

Kairalan kyläseura ry
Koppelon kyläyhdistys ry
Kursun kyläseura ry
Osuuskunta Lumimuutos
Pelkosenniemen kunta
Saijan kyläyhdistys ry
Sallan kunta
Utsjoen kunta

Liitteenä 3. tarkempi koonti

Leader Pohjoisimman Lapin hallitus valitsi rahoitettavat toimenpiteet 30.5.2017 kokouksessa (81§ Meidän maisema -investointi). Kaikki hakemukset hyväksyttiin. Samassa kokouksessa muutettiin Meidän maisema- investointi ja Meidän maisema -kehittäminen – hankkeiden kokonaiskustannusarvioita niin, että investointihankkeesta otettiin koordinointi pois ja siirrettiin se kokonaisuudessaan kehittämishankkeeseen (83§ Meidän maisema -hankkeiden muutokset).

Toteutusaika toimenpiteille oli 1.5.2017-31.12.2018. Taloussihteeri laati toimenpiteiden toteuttajille ohjeistuksen toteutusta ja maksatusta varten.

Toimenpiteet toteutuivat seuraavasti:

Kairalan kyläseura ry

Toimenpide toteutettiin kesällä 2017. Toimenpiteessä kunnostettiin valtakunnallisesti arvokkaalla maisemanhoitoalueella kylän avainkohtia lisäten kylän viihtyvyyttä ja vetovoimaa. Kohteet valittiin kylällä yhdessä ja toteutukseen palkattiin ammattimetsuri ja kaksi kylän nuorta, jotka keräsivät raivaustähteet läjiin. Työkohteiden kartoitus, maanomistajalupien kysyminen ja metsurin ja nuorten työnhalaus tehtiin talkootyönä. Samoin osa raivaustähteiden keruusta tehtiin talkootyönä, samoin läjien polttaminen. Toimenpide toteutui suunnitelman mukaisesti.

Koppelon kyläyhdistys ry

Ei toteuttanut toimenpidettä

Kursun kyläseura ry

Toimenpiteessä palkattiin opiskelija tekemään maiseman- ja ympäristönhoitosuunnitelmaa sekä toimimaan työnjohtajana kahdelle nuorelle, jotka palkattiin raivaamaan Kursun kylän maisemallisia avainkohtia. Toimenpiteen aikana saatiin useilta maanomistajilta 5 vuoden raivauslupia. Kylän keskeiselle paikalle tehtiin lammasaita. Kylän lapsille pidettiin

maisemaan liittyvä työpaja ja pidettiin kahdet maisemahoitotalkoot. Toimenpide toteutui muilta osin, mutta vesistösuunnitelmaa ei saatu toteutettua. Myös maisemahoitotalkoisiin osallistuvien vähäisyys yllätti.

Osuuskunta Lumimuutos

Sevettijärven tilan on huolettanut kyläläisiä ja kuntaa jo pitkään ja huolen hälventämiseksi toimenpiteessä selvitettiin, mitä havaintoja kyläläiset ovat tehneet, mistä mahdollinen vesistön tilan heikkeneminen johtuu ja mitä asialle voidaan tehdä. Toimenpiteessä tehtiin Sevettijärven ja sen lähialueen vesistöjen kunnostussuunnitelma sisältäen aineiston keruun, kyläläisten havaintojen keruun ja analysoinnin sekä vesiensuojeluasiantuntijan maastokäynnit sekä toimenpidesuunnitelman laatimisen yhdessä Kolttien kyläkokouksen ja Saami Nuett- kolttasaamelaisen yhdistyksen kanssa. Toimenpide toteutui suunnitelman mukaisesti. Sevettijärven ja sen valuma-alueen vesiensuojelutoimet- julkaisu löytyy osoitteesta http://www.lumi.fi/sivut/wp-content/uploads/2017/11/uusi-sevetti_150.pdf

Pelkosenniemen kunta

Toimenpiteessä toteutettiin Kaikkien vastuulla -hankkeessa tehtyä maisemahoitosuunnitelmaa Pelkosenniemen kirkonkylälle. Hankkeessa palkattiin metsuri kuukauden ajaksi sekä avustaviin tehtäviin nuori. Lisäksi järjestettiin maisemanhoitoon liittyviä tempauksia

Saijan kyläyhdistys ry

Toimenpiteessä palkattiin Saijan kylämaiseman avartamiseen

Sallan kunta

Käsmäjoki yhdistää monia kyliä; Kursu, Sallan kirkonkylä, Vallovaara, Salmivaara ja Joutsijärvi. Hankkeen tavoitteena oli herättää nuorten kiinnostus kylätoimintaan ja maisemanhoitoon palkkaamalla 2-3 nuorta kunnostamaan Käsmäjoen kalastuskohteita. Lisäksi tavoitteena oli lisätä kylien välistä yhteistyötä ja luoda uusi toimintamalli, jossa kyläyhdistykset ottavat roolia nuorten työn ohjaamisessa. Tavoitteena oli myös laatia Käsmäjoen kunnostussuunnitelma osallistaen alueen asukkaat.

Raivaustyöhön palkattiin neljä nuorta noin kuukauden ajaksi raivaamaan ennalta sovittuja kohteita Kursussa, Salmi- ja Vallovaaran alueella ja Isoaavalla. Nuorten työn ohjaaminen ja kehittämissuunnitelman teko tehtiin talkootyönä. Kehittämissuunnitelma laadintaan osallistui myös kunnan tekninen- ja elinkeinopuoli, nuorten työpaja sekä Kemijärven kalastusalue ja Metsähallitus.

Utsjoen kunta

Toimenpiteessä laadittiin maisemanhoito- ja toimenpidesuunnitelma Tenojokilaaksoon valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle ostopalveluna, järjestettiin maisemahoitotalkoita maisemallisesti merkittävissä kohteissa sekä työpajoja ja neuvontapäiviä maiseman- ja rakennusten kunnostukseen liittyen. Lisäksi kehiteltiin uusi polttopuunlupamalli. Toimenpiteet tehtiin yhteistyössä Lapin ELY-keskuksen, Metsähallituksen, alueen yhdistysten ja maanomistajien kanssa.

<https://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B91BFF61D-E6FE-4A50-B410-9257725F75FC%7D/140431>

- resurssit

Hankkeen koordinointi hoidettiin kustannusarvioon varatulla hankeneuvojan työpanoksella. Hankeneuvojan työpanosta oli varattu hankkeen koordinointiin 10 kuukauden ajalle 30% kuukaudessa. Muiden Leader-ryhmän työntekijöiden palkkoja ei jyvitetty hankkeelle, vaikka taloussihteeri hoiti hankkeiden toteutusajaisen neuvonnan ja maksatusneuvonnan. Hankeneuvojan työpanos hankkeelle painottui teemahankkeen alkuun ns. aktivointiin.

- kustannukset ja rahoitus

Meidän maisema -kehittäminen teemahankkeen alkuperäisessä kustannusarviossa toimenpiteille varattiin 68 388,89€ ja koordinointiin 18 450,00€. Kustannusarvio muutettiin hallituksen kokouksessa 30.5.2017 siten, että kokonaiskustannusarvioksi tuli 102 100,00€, josta toimenpiteille varattiin 80 100,00€ ja koordinointiin 22 000,00€. Julkisen tuen osuus on yhteensä 94 090,00€. Muutos tehtiin Meidän maisema- investointi ja Meidän maisema-kehittäminen teemahankkeiden välillä.

Hankkeeseen on haettu maksatusta 19.6.2018, 21.3.2018 ja loppumaksua 2/2019.

Toimenpiteet toteutuivat 11 094,39€ haettua pienempänä. Toteutus toimenpiteittäin alla olevassa taulukossa.

Hakijataho	Haettu kehittäminen	Julkisen tuen osuus	Toteutunut kehittäminen sis. talkootyö	Toteutunut talkootyö	Toteutunut yksityinen raha	Julkinen tuki	Yhteensä	Erotus
Kairalan kyläseura ry	5555,56	5000,00	5050,89	505,09	0,00	4545,80	5050,89	504,67
Koppelon kyläyhdistys ry	5266,67	4740,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5266,67
Kursun kyläseura ry	10000,00	9000,00	9930,83	902,71	0,00	9028,12	9930,83	69,17
Osuuskunta Lumimuutos	13500,00	12150,00	13500,00	0,00	1350,00	12150,00	13500,00	0,00
Pelkosenniemen kunta	8000,00	7200,00	6025,32	602,53	0,00	5422,79	6025,32	1974,68
Saijan kyläyhdistys ry	10000,00	9000,00	8472,00	847,20	0,00	7624,80	8472,00	1528,00
Sallan kunta	12777,78	11500,00	12356,18	1235,62	0,00	11120,56	12356,18	421,60
Utsjoen kunta	15000,00	13500,00	13670,40	1367,04	0,00	12303,36	13670,40	1329,60
Yhteensä	80100,01	72090,00	69005,62	5460,19	1350,00	62195,43	69005,62	11094,39

- raportointi ja seuranta

Toimenpiteet toteuttajat laativat loppuraportin hankkeistaan. Hankkeen ohjausryhmä kokoontui hankkeen lopussa, koska toimenpiteet toteutuivat hyvin eritahtisesti kahden kesän aikana ja selkeää tarvetta kokoontumiselle ei ollut. Hankkeiden toteutusta seurasi taloussihteeri samalla kuin hän neuvoi hankkeiden maksatuksessa.

- toteutusolehdukset ja riskit

Meidän maisema -kehittämiseen oli varattu koordinoitiosuuteen palkka ja ostopalvelurahaa. Koska oli tiedossa riski, että yksittäisten toimenpiteiden toteutuksessa voi tulla yllätyksiä ja koordinoitiosuus on riippuvainen toimenpiteiden toteutuksesta (ei saa ylittää 25% toimenpiteiden kustannuksista), ei hankkeeseen varattua ostopalvelurahaa ja koordinoitiosuutta uskallettu käyttää kokonaisuudessaan. Hankkeeseen ei ollut näin edellä mainitusta syystä tarpeeksi henkilöstöresurssia, joka olisi ollut tarpeen kaikkien sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Yksittäiset kylät olisivat tarvinneet ilmeisemmin enemmän tukea toimenpiteiden toteutukseen, koska maisemanhoito oli useille yhdistyksille uudenlaista toimintaa. Erityisesti raivaustähteiden keruun suuritoisuus yllätti monet toimenpiteiden toteuttajat, samoin apua tarvittiin lammassaidan teon suunnitteluun.

4.3. Yhteistyökumppanit

Kairalan kyläseura ry
 Kursun kyläseura ry
 Osuskunta Lumimuutos
 Pelkosenniemen kunta
 Sallan kunta
 Saijan kyläyhdistys ry
 Utsjoen kunta
 Lapin ELY-keskus maaseuturahasto
 Lapin ELY-keskus luonto- ja ympäristövastuualue
 Metsähallitus
 Kemijoen kalastuskunta

4.4. Tulokset ja vaikutukset

Hankkeen aktivointitilaisuudet olivat onnistuneita ja yhteistyö ympäristö- ja luonnonvara vastuualueen kanssa oli antoisaa. Yhteistyötä tehtiin mm. ylitarkastaja Marjut Kokon, vesitalousasiantuntija Reijo Kallioniemen ja hydrobiologi Annukka Puro-Tahvanaisen kanssa. Yhteistyötä tehtiin myös Lapin ELY-keskuksen maaseuturahaston asiantuntija Anna- Kaisa Teurajärven kanssa lähinnä koordinoitihankkeen byrokraatiaan liittyen.

Toimenpiteiden tavoitteena oli erityisesti kiinnittää kyläläisten huomio maisemaan ja innostaa sen omaehtoiseen kunnostamiseen ja kehittämiseen. Kustannuksiltaan pienillä toimenpiteillä saatiin useassa kylässä avarrettua ja siistittyä kylämaisemaa tai kylän vesistöä. Jo valintakriteereissä painotettiin sitä, että työ keskittyy maisemallisiin avainkohtiin ja että toimenpiteillä on jatkuvuutta ja

vaikuttavuutta. Tähän tavoitteeseen myös päästiin. Utsjoen Tenojokilaaksoon tehtäviin maisemanhoitosuunnitelman lisäksi toimenpidesuunnitelma ja maisemahoitotöiden toteutus jatkui kunnan hallinnoimalla uudella maisemanhoitohankkeella, johon rahoitus haettiin Leade-yhdistykseltä.

Nuoria palkattiin maisemahoitotöihin useammassa kylässä; Kursussa, Sallassa, Saijalla, Pelkosenniellä ja Kairalassa. Utsjoen tulevan hankkeen suunnittelussa on myös huomioitu nuoret erityisenä kohderyhmänä. Nuorten tietoisuus maisemanhoitotöistä lisääntyi hankkeen myötä konkreettisen työn kautta.

Hyviä toimintamalleja syntyi toimenpiteiden tuloksina. Utsjoella luotiin polttopuulupa malli, Sallassa ja Kairalassa kyläseurat vastasivat nuorten työn ohjauksesta ja Kursussa tehtiin 5-vuoden raivaussopimuksia maanomistajien kanssa.

5. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Talkoopainotteisia maisemanhoitohankkeita tulisi pystyä toteuttaman myös jatkossa. Haasteen tuo ikääntyvä väestö ja laiduneläinten vähäisyys alueella sekä pitkät välimatkat. Myös pirstoutunut maanomistajuus on merkittävä haaste hankkeiden suunnitteluvaiheessa. Tähän tulisi kiinnittää huomiota valtakunnan tasolla. Kylissä voi olla hyvinkin pieniä maa-alueita, joissa on kymmeniä omistajia. Omistajien tavoittaminen maisemanhoitolupien saamiseksi on aikaa vievää ja vaativaa esim. kuolinpesän omistamista maa-alueista ei löydy tarkempia omistajatietoa kiinteistörekisterijärjestelmästä. Kyliin hankittu kalusto tulee olla jatkossa kyläläisten avoimessa käytössä, jotta maisemantyo kylissä tulee jatkumaan.

Toiveena on, että uudella ohjelmakaudella jatkuvat erilaiset kylämaiseman ja luonnon monimuotoisuutta tukevan tukimuodot, joka tukee niin laiduntamisesta riippuvaisia eläintiloja, innostaa alkutuotannon pariin tuomalla tiloille kannattavuutta, että edistää kylien säilymistä maisemallisesti vetovoimaisina ja monimuotoisina.

Liitteet: lehtijutut